

Výjezdní workshop z obchodního práva

Úsvit nové obchodněprávní judikatury?

13. – 15. dubna 2018

Povinnost loajality společníka z hlediska zákazu konkurence.

Tomáš Hubáček

4. ročník PF UK

1. Úvod

Ke konci druhého desetiletí 21. století již v právní doktríně a judikatuře vyšších soudů České republiky nepanuje spor o tom, že člen obchodní korporace nese v rámci svého postavení na svých bedrech tzv. povinnost loajality. Ne vždy však tak tomu bylo. K dovození existence této obecné maximy chování¹ v minulosti došlo na základě postupného doktrinálního a judikatorního vývoje, v rámci kterého významnou roli hrála zejména inspirace německým právním prostředím. Ani k dnešnímu dni přesné hranice (kontury) povinnosti loajality člena obchodní korporace² nicméně stále nejsou zcela evidentní a na první pohled rozpoznatelné.

K jasnějšímu vymezení předmětných hranic a k objasnění otázky v jaké podobě a do jaké míry nese společník pomyslné břemeno loajality, lze dojít i na základě právních závěrů, které dovodil Nejvyšší soud České republiky (dále jen „**Nejvyšší soud**“) ve svém usnesení ze dne 31. 8. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1436/2014 (dále jen „**Ústřední rozhodnutí**“). V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud uvedl, že společníka společnosti s ručením omezeným nestíhá *ex lege* zákaz konkurence. Dle slov Nejvyššího soudu, pakliže je vůlí společníků zpřísnit režim dovoleného chování v rámci obchodní společnosti, mají být případná omezení pro společníky upravena ve společenské smlouvě. Jestliže společníci tak neučiní, jednotlivý společník je oprávněn (mimo jiné) podnikat ve stejné či obdobném oboru jako samotná společnost. Nejvyšší soud rovněž dovodil, že v případě využití zákonné možnosti konkurenčně podnikat vůči společnosti, ani z principu loajality neplyne pro společníka povinnost, aby uzavíral obchody se „svojí“ společností či „své“ společnosti poskytoval jakoukoliv konkurenční výhodu.

Nejvyšší soud shora uvedené dovodil v případě, kdy společník – právnická osoba odmítl uzavřít novou sublicenční smlouvu se „svojí“ společností, na základě které mohla společnost poskytovat auditorské, daňové a jiné služby v oblasti účetnictví pod mezinárodně uznávanou auditorskou značkou. Původní sublicenční smlouva byla mezi společností a společníkem uzavřena v souvislosti s členstvím společníka v mezinárodní organizaci auditorských společností, díky kterému byl společník oprávněn na území České republiky udělovat sublicenční oprávnění. Původní sublicence měla řádným způsobem zaniknout na základě příslušného ustanovení sublicenční smlouvy, které stanovilo, že smlouva zanikne dnem ukončení členské smlouvy mezi společníkem a společností oprávněnou udělovat příslušné

¹ Josková, L. Povinnost loajality v akciové společnosti. Obchodněprávní revue. 2011, č. 9, s. 259 - 267.

² Povinnost loajality je v současné době principem vztahujícím se obecně na členy soukromých právnických osob, v tomto příspěvku se však hodlám zabývat zejména obchodními společnostmi, kde je obecně pro člena soukromé právnické osoby používaným termínem „společník“, který dále v tomto příspěvku i já používám.

licence. Příslušná členská smlouva řádně zanikla k okamžiku, kdy společník uzavřel novou členskou smlouvu s jinou společností, která ale byla rovněž členem stejného mezinárodního seskupení auditorských společností. Na základě nového členství byla společníkovi opětovně poskytnuta licence pro poskytování auditorských služeb pod stávající mezinárodně uznávanou auditorskou značkou, včetně práva udělovat sublicenční oprávnění. Novou sublicenční smlouvu však společník se „svojí“ společností již uzavřít odmítl. Společnost se tak u českého soudu domáhala po společníkovi náhrady škody údajně vzniklé v důsledku neuzavření nové sublicenční smlouvy mezi ní společníkem, a to s odůvodněním, že z důvodu neoprávněného jednání společníka již nemůže poskytovat auditorské služby pod příslušnou mezinárodně uznávanou značkou.

Nejvyšší soud tak v Ústředním rozhodnutí došel k závěru, že z povinnosti loajality společníka společnosti s ručením omezeným nevyplývá zákonný zákaz činit jednání ve vztahu ke „své“ společnosti konkurenční povahy. Stejně tak společník není obecně povinen aktivně konat (uzavírat smlouvy) s ohledem na zájem společnosti a s jeho upřednostněním, nýbrž může upřednostnit zájmy vlastní, které se mohou vyznačovat konkurenční povahou vůči společnosti.

V souvislosti s těmito závěry Nejvyššího soudu si kladu otázku, zda toto objasnění podoby pomyslných hranic povinnosti loajality je v souladu s předcházejícím a současným doktrinálním a judikatorním vymezením samotné povinnosti loajality společníka společnosti s ručením omezeným vůči „své“ obchodní společnosti. Rovněž se dále nabízí otázka, zda lze výše uvedené právní závěry Nejvyššího soudu paušálně aplikovat na jakoukoliv formu obchodní společnosti, nebo zda naopak lze dojít k závěru, že je nezbytně nutné rozlišit postavení společníka v té které formě obchodní společnosti s ohledem na míru, v jaké společník nese pomyslné břemeno povinnosti loajality? Předmětnými otázkami se hodlám zabývat na následujících řádcích tohoto příspěvku.

2. Odůvodnění Ústředního rozhodnutí

Nejvyšší soud ke shora uvedeným právním závěrům v Ústředním rozhodnutí došel se strohým odkazem na předcházející judikaturu vztahující se v povinnosti loajality společníka obchodní společnosti. Dle mého názoru k závěru, že společníka *ex lege* netíží zákaz konkurence a že je oprávněn v konkrétních situacích upřednostnit zájem vlastní nad zájmem společnosti, by bylo vhodné dospět na základě explicitní přesvědčivé úvahy, která je do větších detailů rozvedena. Nejvyšší soud z mého úhlu pohledu tak v Ústředním rozhodnutí neučinil. Jeví se potom jako žádoucí zaměřit se na argumentaci soudu nižšího stupně, který se případem

uvedeným v Ústředním rozhodnutí zabýval, a to i z důvodu, že Nejvyšším soudem bylo dovolání v konkrétním případě zamítnuto (Nejvyšší soud se ztotožnil s argumenty odvolacího soudu) a stejně tak detailně zanalyzovat předcházející judikaturu, kterou rozvádím níže.

Problematika obsažená v Ústředním rozhodnutí byla posuzována ještě za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964³. Povinnost loajality byla za účinnosti OZ 1964 dovozována zejména z ustanovení § 3 odst. 1 OZ 1964 o dobrých mravech^{4,5} a z ustanovení § 265 obchodního zákoníku o poctivém obchodním styku^{6,7}. V této souvislosti podle odvolacího soudu „*není porušením principu loajality ani porušením § 56a obch. zák.⁸, jestliže společník společnosti s ručením omezeným, jsa s touto společností v konkurenčních vztazích v rámci podnikání, jedná v rámci své podnikatelské činnosti, tedy provozuje svou podnikatelskou činnost. V rámci této činnosti může a nemusí takový společník coby nositel licence uzavřít sublicenční smlouvu (se společností) ... Tím spíše pak není (takové jednání) v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, když za poctivý obchodní styk lze považovat naplňování předmětu podnikání jak společníka, tak i společnosti*“. K porušení výše uvedených §§ tak v posuzovaném případě dle slov odvolacího soudu a následně i Nejvyššího soudu nedošlo.

K absenci porušení povinnosti loajality dospěl odvolací soud a v konečném důsledku i Nejvyšší soud rovněž s ohledem na znění ustanovení § 65 odst. 1 ObchZ ve spojení s § 136 ObchZ, které

³ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v tehdy platném a účinném znění (v textu dále jen „OZ 1964“).

⁴ Ustanovení § 3 odst. 1 OZ 1964 zní: Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

⁵ Z ustanovení § 3 odst. 1 OZ 1964 byl v minulosti judikaturou dovozován zákaz zneužití práva. Ten je dnes obsažen v ustanovení § 8 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (v textu dále jen „občanský zákoník“ nebo „OZ“), které zní: Zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany. Dobrými mravy se poté zabývá ustanovení § 6 OZ, které explicitně zmiňuje zásadu poctivého jednání v právním styku. Ustanovení § 6 OZ konkrétně zní: Každý má povinnost jednat v právním styku poctivě. Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu. Nikdo nesmí těžit ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad kterým má kontrolu.

⁶ Ustanovení § 265 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v tehdy platném a účinném znění (v textu dále jen „ObchZ“), zní: Výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.

⁷ Zásada poctivého obchodního styku je v současné době dovozována z obecné povinnosti jednat v právním styku poctivě obsažené v již zmiňovaném § 6 OZ. Občanský zákoník se však v ustanovení § 433 zmiňuje o hospodářském styku v souvislosti se zákazem zneužití silnějšího postavení podnikatele vůči slabší straně a v § 558 o styku podnikatelů v souvislosti s obchodními zvyklostmi v rámci výkladových. Výslovně se pojem „obchodní styk“ nachází v části čtvrté občanského – relativní majetková práva (např. § 1736, 1752, 1798 OZ).

⁸ Ustanovení § 56a odst. 1 ObchZ zní: Zneužití většiny stejně jako menšiny hlasů ve společnosti je zakázáno. Odst. 2 stejného § poté zní: Jakékoli jednání, jehož cílem je některého ze společníků zneužívajícím způsobem znevýhodnit, je zakázáno. Z předmětného ustanovení lze seznat povinnost loajality společníka i vůči ostatním společníkům (viz níže).

konkrétně uvádělo, že zákaz konkurence lze vztahovat na společníky pouze v případě, pakliže bude tento zákaz zakotven výslovně ve společenské smlouvě.⁹

3. Doktrinální a judikatorní vývoj povinnosti loajality společníka

3.1. Obecně k povinnosti loajality

Abychom mohli dojít k odůvodněnému závěru, že názor vyslovený Nejvyšším soudem v Ústředním rozhodnutí je s přihlédnutím k v něm uvedeným argumentům správný, je nezbytně nutné se podívat na posuzovanou problematiku pohledem relevantní právní úpravy, doktrinálního vývoje a stejně tak pohledem minulé a současné rozhodovací praxe vyšších soudů.

V českém právním prostředí se výslovný odkaz na povinnost loajality poprvé objevil z pera S. Černé, která k povinnosti loajality uvedla následující: „...*Základním východiskem všech povinností akcionáře je loajalita vůči společnosti. Princip loajality platí obecně v každém soukromoprávním vztahu, tedy i v rámci obchodní společnosti... Princip loajality ukládá akcionáři usilovat o naplnění cíle, k němuž byla společnost založena, zachovávat její statuty, respektovat její oprávněné zájmy, souhrnně vzato chovat se vůči společnosti čestně...*“.^{10,11}

V roce 2005 Vrchní soud v Praze dovedl další povinnost společníka společnosti s ručením omezeným, kterou tehdy ještě výslovně nepojmenoval, která spočívala v povinném umožnění společnosti užívat nebytové prostory, které vlastnil dotčený společník.¹² Jako protiprávní Vrchní soud v Praze shledal jednání spočívající v prvotní opakované komplikaci a pozdějším

⁹ Ustanovení § 136 odst. 1 ObchZ zní: Nevyplývají-li ze společenské smlouvy nebo stanov další omezení, jednatel nesmí a) podnikat v oboru stejném nebo obdobném oboru podnikání společnosti ani vstupovat se společností do obchodních vztahů, b) zprostředkovávat nebo obstarávat pro jiné osoby obchody společnosti, c) účastnit se na podnikání jiné společnosti jako společník s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo podobným předmětem podnikání, a d) vykonávat činnost jako statutární orgán nebo člen statutárního nebo jiného orgánu jiné právnické osoby se stejným nebo s obdobným předmětem podnikání, ledaže jde o koncern. Odst. 3 stejného § poté zní: Společenská smlouva může určit, v jakém rozsahu se vztahuje zákaz konkurence i na společníky. Ustanovení § 136 ObchZ odpovídá dnešní ustanovení § 199 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů (v textu dále jen „**zákon o obchodních korporacích**“ nebo „**ZOK**“).

¹⁰ Černá, S. Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl. Praha: ASPI, 2006, s. 185.

¹¹ V relativně krátké časové návaznosti se dále v odborné knize kolektivu autorů I. Štenglové, J. Dědiče, P. Čecha a R. Kříže uvádí: „*Obchodní zákoník sice povinnost loajality akcionáře (jakož i společníka jiných forem obchodních společností) výslovně nezmiňuje. Přesto se domníváme, že její existenci bude nutné dovodit ze zásad, na kterých stojí nejen právní úprava obchodních společností, ale smluvní právo vůbec. Uznání povinné loajality akcionářů vůči ostatním akcionářům, resp. vůči společnosti ostatně postupně proniká do tuzemské právní vědy a dokonce i judikatury.*“ (Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R. Akciové společnosti. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 365).

¹² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 2. 2005, sp. zn. 7 Cmo 117/2004.

úplném znemožnění užívání příslušných nebytových prostor společností. Tím tak společník znemožnil dosažení základního cíle společnosti. Nejvyšší soud v rozhodnutí o dovolání podaném proti tomuto usnesení konstatoval, že „*povinnosti společníka nemusí vyplývat ze zákona, společenské smlouvy či jiných ‚listin‘. Takové povinnosti mohou vyplývat též ze zásad, na kterých je postaven obchodní zákoník, z jiných než písemných závazků převzatých společníkem vůči společnosti, popřípadě z jiných právních skutečností...*“.¹³

Výslovné zmínění principu loajality společníka vůči společnosti můžeme v judikatuře Nejvyššího soudu poté nalézt v roce 2007, kdy Nejvyšší soud uvedl, že princip loajality je základním východiskem, ze kterého vychází jednotlivé dílčí povinnosti společníka. Nejvyšší soud dále uvedl, že „*[z]a použití principu loajality pak lze nepochybně dovodit, že jednou z povinností společníka při převodu obchodního podílu je, aby převodem obchodního podílu neúměrně a neodůvodněně neohrozil další činnost a existenci společnosti, resp. aby právo převést obchodní podíl nezneužil k obejití povinností, jež by mu jinak plynuly z případné likvidace či prohlášení konkursu na majetek společnosti.*“¹⁴

P. Čech v roce 2009 rozvedl německou koncepci principu loajality společníka spočívající v základu na povinnosti loajality (ohleduplnosti)¹⁵ ke smlouvě, konkrétně k dosažení jejího cíle.¹⁶ Uvádí, že princip loajality je ve svém základu založen na principu dobré víry, který je imanentním principem smluvního práva. Zakladatelé obchodní společnosti se sdružují v dobré víře za účelem naplnění vzájemného právního vztahu a z tohoto důvodu uzavírají smlouvu, která je počátečním základem společnosti. Společnost je ve své podstatě „*institucionalizovanou smlouvou*“, která na základě zápisu do obchodního rejstříku působí *orga omnes* a vyvolává tak právní účinky i vůči jiným osobám než samotným společníkům. P. Čech dále konstatuje, že povinnost loajality jakéhokoli společníka vůči obchodní společnosti lze opřít o úpravu sdružení¹⁷, konkrétně o ustanovení § 830 OZ 1964, které uvádí, že každý ze společníků je

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 29 Odo 1007/2005.

¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006. V posuzovaném případě byl princip loajality výslovně uveden v souvislosti se společností s ručením omezeným.

¹⁵ *Pflicht zur Rücksichtnahme*. Srov. Brox, H. Allgemeines Schuldrecht, 28. vydání, C. H. Beck, München, 2002, str. 74.

¹⁶ Čech, P. K povinnosti loajality společníka vůči společnosti a ostatním společníkům in Pauknerová, M., Tomášek, M.: Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva, Karolinum, Praha, 2009, str. 54 – 70. P. Čech konkrétně uvádí, že „*podstata spočívá v uznání povinnosti stran počínat si při realizaci smluvního vztahu (tj. při plnění povinností, ale i výkonu práv) tak, aby byl naplněn účel a cíl vztahu a přitom aby byla šetřena práva a oprávněné zájmy druhé strany.*“

¹⁷ Úpravě sdružení obsažené v OZ 1964 odpovídá úprava dnešní společnosti občanského práva uvedená v ustanovení § 2716 a násl. OZ.

povinen vyvíjet činnost k dosažení sjednaného účelu způsobem stanoveným ve smlouvě a zdržet se jakékoli činnosti, jež by mohla znemožnit nebo ztížit dosažení tohoto účelu^{18, 19}

Že úprava sdružení (dnešní terminologií společnosti občanského práva) tvoří základ povinné loajality společníka vůči společnosti dovodil rovněž Ústavní soud v kauze, kdy společník, který byl nájemcem nebytových prostor, kde měla příslušná společnost své sídlo, ukončil dohodou nájemní vztah s pronajímatelem, následkem čehož zaniklo společnosti jakožto podnájemci společníka právo užívat prostory, které byly jejím sídlem.²⁰ V uvedeném případě lze seznat značnou podobnost s případem posuzovaným Nejvyšším soudem v Ústředním rozhodnutí, kdy také z důvodu úmyslného zániku smlouvy mezi společníkem a třetí osobou bylo společnosti znemožněno dosažení jejího základního účelu - podnikání. Za doslovnou citaci stojí následující právní věta Ústavního soudu „[z]a porušení povinnosti loajality by bylo možné považovat i situaci, kdy by společník (akcionář) úmyslně jednal tak, ... aby znemožnil naplnění cílů, pro něž byla společnost založena.“²¹

V souvislosti s rekodifikací soukromého práva došlo k zakotvení ustanovení § 212 odst. 1 OZ, které zní: Přijetím členství v korporaci se člen vůči ní zavazuje chovat se čestně a zachovávat její vnitřní řád. Korporace nesmí svého člena bezdůvodně zvýhodňovat ani znevýhodňovat a

¹⁸ Ustanovení § 830 OZ 1964 koresponduje dnešní ustanovení § 2724, které zní: O dosažení společného účelu se všichni společníci přičinují zpravidla stejnou měrou, společně s § 2726 OZ, které zní: Činy pro společnost škodlivé jsou společníkovi zakázány.

¹⁹ Obdobně k základnímu vymezení (původu) povinnosti loajality z ustanovení § 830 OZ 1964 dospívají i J. Dědič, I. Štenglová a R. Kříž v *Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R. Akciové společnosti*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 366.

²⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 3168/11. V předmětném rozhodnutí Ústavní soud konkrétně uvedl, že „[v]ýslovný základ povinné loajality společníka obchodní společnosti vůči této společnosti, resp. vůči ostatním společníkům (akcionářům), resp. vůči cílům, pro něž byla společnost založena, lze opřít o ustanovení § 830 obč. zák. ... Smyslem této úpravy je jednak umožnit každému ze společníků (akcionářů) neomezený a řádný výkon jeho práv společníka (akcionáře) a dále zakotvuje povinnost brát ohled na zájmy společnosti i zájmy ostatních společníků (akcionářů), jež mají vztah ke společnosti“. Předmětné rozhodnutí Ústavního soudu zdá se zakotvuje povinnost loajality společnosti vůči jednotlivým společníkům (akcionářům), která byla doposavad zmiňována pouze v české doktríně. Posouzení této problematiky však jde nad rámec tohoto příspěvku. Více viz Černá, S. *Obchodní právo. Akciová společnost*. 3. díl. Praha: ASPI, 2006, s. 186.

²¹ V navazující judikatuře byla v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 3. 2010, sp. zn. 7 Cmo 269/2009 dovozena povinnost loajality společníka nejen ke společnosti, ale také i k ostatním společníkům, v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3704/2009 byla od povinnosti loajality společníka odvozena povinnost společníka zachovávat mlčenlivost o skutečnostech významných pro společnost. Z nedávné doby lze také uvést usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 29 Cdo 736/2016, ve kterém bylo uvedeno, že společník v rámci uplatnění společnické žaloby (*actio pro socio*) je oprávněn zmocnit advokáta ke svému zastupování v příslušném soudním řízení a za tímto účelem s ním sjednat smluvní odměnu, která však nesmí přesáhnout odměnu v daném místě a čase obvyklou a rovněž rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2017, sp. zn. 32 Cdo 4338/2016, ve kterém Nejvyšší soud konstatoval, že „princip loajality se už vůbec nemůže uplatnit v obchodních závazkových vztazích dvou subjektů, které mezi sebou ani nejsou ve vztahu společnost – společník.“ V posledním uvedeném případě se jedná o určité popření výše uvedené koncepce P. Čecha, že povinnost loajality tíží i smluvní strany vůči samotné smlouvě, resp. dosažení jejího cíle. Stejně se tak uvedený názor rozchází s německou doktrínou, srov. např. *Medicus, D.: Schuldrecht I, Allgemeiner Teil*, 15. vydání, C. H. Beck, München, 2004, str. 77.

musí šetřit jeho členská práva i oprávněné zájmy. Předmětné ustanovení je zakotveno v obecném předpisu soukromého práva v úpravě zabývající se korporacemi (§ 210 a násl. OZ). J. Lasák k tomuto dodává, že úprava obsažená v občanském zákoníku zakotvuje princip obecné korporační loajality, kterou je nutné odlišit od povinnosti loajality stíhající členy volených orgánů právnických osob^{22,23}, neboť ta je nepochybně nižší intenzity.²⁴ Členové volených orgánů soukromých korporací musí vždy upřednostňovat zájmy této korporace před zájmy vlastními, ve vztahu ke členům soukromé korporace toto obecně neplatí. Korporační loajalita představuje pomyslnou horní hranici dovoleného právního jednání, které mohou členové korporace v rámci výkonu svých práv učinit²⁵, a to nejen vůči korporaci, ale i vůči jejím jednotlivým členům.

Intenzita loajality společníka ke společnosti však není ve všech případech stejná. Intenzita roste s mírou, v jaké se obchodní společnost blíží smlouvě o společnosti občanského práva. Nejsilnější by tedy měla být v osobních společnostech, a naopak slábne s posilující se kapitálovou povahou obchodní společnosti.²⁶ Rozhodující skutečností v některých případech však nemusí být forma obchodní společnosti, ale její vnitřní právní i faktické uspořádání (intenzivnější bude v akciové společnosti o několika akcionářích, což je tradičnější akcionářská struktura v našem právním prostředí, než v kótované akciové společnosti s velkým rozptylem akcionářů). Příkaz, resp. zákaz určitého jednání tak nelze ve většině případů učinit *a priori* bez dalšího podle formy obchodní společnosti, nýbrž jej lze z povinnosti loajality dovodit pouze s přihlédnutím k okolnostem daného případu.²⁷

Na základě výše uvedeného lze na tomto místě konstatovat, že v současné době povinnost loajality je součástí pozitivní právní úpravy, byť není v občanském zákoníku výslovně zmíněna. Jedná se dle mého názoru o pozitivní reakci na postupný doktrinální a judikatorní vývoj, který

²² Ustanovení § 159 odst. 1 OZ zakotvuje péči řádného hospodáře a zní: Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péči řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky.

²³ J. Lasák ztotožňuje pojem „povinnost loajality“ pouze s povinností, která stíhá člena voleného orgánu právnické osoby, tedy např. jednatele společnosti s ručením omezeným nebo člena představenstva akciové společnosti. V tomto příspěvku neshledávám jako relevantní pojem „povinnost loajality“ ztotožňovat pouze s jednou z dílčích povinností člena voleného orgánu právnické osoby, a proto jej používám i ve vztahu ke společníkovi obchodní společnosti.

²⁴ Lasák, J. § 212 [Vztahy korporace a člena]. In: Bílková, J., Černý, M. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1075.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol. Právo obchodních korporací. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer 2015. s. 134.

²⁷ Josková, L. Povinnost loajality v akciové společnosti. Obchodněprávní revue. 2011, č. 9, s. 259 - 267.

proběhl v České republice v relativně dlouhé časové periodě. Rozhodovací praxe v průběhu času upřesnila a zostříla jednotlivé projevy povinnosti loajality. Závěry judikatury vztahující se k právní úpravě před rekodifikací soukromého práva lze dle mého názoru použít i na v současnosti účinný občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích, neboť nová právní úprava je nejen obdobného znění a charakteru, ale je často také detailnější. Povinnost loajality společníka tak tvoří obecný základ, základní východisko všech jeho jednotlivých povinností, na něž lze pohlížet jako na projevy samotné povinnosti loajality.²⁸

3.2. Povinnost loajality ve vztahu k zákazu konkurence společníka

3.2.1. Zákonný rozsah zákazu konkurence

Z doktríny a judikatury nevyplývají pouze relevantní právní skutečnosti a poznatky pro povinnost loajality v jejím obecném slova smyslu, ale lze i vysledovat relevantní právní závěry týkající se možného zákazu konkurence společníka, který je dalším potencionálním projevem samotné povinnosti loajality.

Nepanuje sporu o tom, že společník osobní společnosti je *ex lege* stížen zákazem konkurence.²⁹ Odůvodněnost tohoto zákazu je dána tím, že každý společník veřejné obchodní společnosti je ze zákona jejím statutárním orgánem³⁰ (obdobně platí pro komplementáře)³¹. Společníci osobní společnosti si případně ve společenské smlouvě mohou ujednat odlišné pravidlo. Co se týče kapitálových společností, tak ze zákona nevyplývá, že jejich společníci, na rozdíl od jejich statutárních orgánů, by byli zákazem konkurence postiženi. U společnosti s ručením omezeným lze zákaz konkurence rozšířit na společníky, pakliže si tak tito ujednají ve společenské smlouvě.³² U akciové společnosti komentářová literatura dokonce uvádí, že zákon neumožňuje ani rozhodnutím valné hromady ani stanovami rozšířit zákaz konkurence na jiné osoby, než které jsou jím stíženi ze zákona.^{33,34} V tomto případě se společnosti, resp. jednotlivým

²⁸ Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol. Právo obchodních korporací. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer 2015. s. 134.

²⁹ Ustanovení § 109 odst. 1 ZOK zní: Bez svolení všech ostatních společníků nesmí společník podnikat v předmětu podnikání společnosti, a to ani ve prospěch jiných osob, ani zprostředkovávat obchody společnosti pro jiného. Společník nesmí být ani členem statutárního nebo jiného orgánu jiné obchodní korporace s obdobným předmětem podnikání, ledaže se jedná o koncern. Odst. 2 stejného § poté zní: Společenská smlouva může zákaz konkurence upravit odlišně.

³⁰ Viz ustanovení § 106 ZOK.

³¹ Viz ustanovení § 119 ZOK ve spojení s § 109 ZOK.

³² Srov. ustanovení § 199 odst. 4 ZOK.

³³ Srov. ustanovení § 441 a 442 ZOK.

³⁴ Štenglová, I., Havel, B. § 442 [Vyvratitelná domněnka]. In: Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 788.

společníkům nabízí alternativa v podobě tzv. vedlejších dohod (*sideletters*), které zákaz konkurence mohou zakotvit, a to v nejrůznější podobě. Jako nejprůhodnější se jeví uzavřít zákaz konkurence mezi společnostmi a jednotlivými akcionáři, protože v případě závazku mezi jednotlivými akcionáři navzájem nebude společnost *per se* oprávněna případné porušení zákazu konkurence společníkem právně přímo vymáhat (nebude totiž stranou příslušné smlouvy).³⁵

Velmi zajímavým se v této souvislosti jeví názor S. Černé, která uvádí, že v případě, kdy je společník stížen zákazem konkurence z titulu vedlejší dohody uzavřené mezi jednotlivými společníky, je společnost oprávněna (odůvodňovaly-li by to zvláštní okolnosti případu) se domáhat v případě porušení zákazu konkurence společníkem náhrady škody z titulu porušení jeho povinnosti loajality, a to zejména v případě, kdy by společník svou činností bránil naplnění účelu, pro než byla společnost založena.³⁶

3.2.2. Možný doktrinní a judikatorní nesoulad se závěry uvedenými v Ústředním rozhodnutí

Doktrína se přiklání k závěru, že loajální společník obecně má aktivně podporovat účel společnosti a společnosti neškodit (*neminem laedere*). Z tohoto projevu povinnosti loajality je dovozována povinnost společníka v určitých krajních případech upřednostnit zájem společnosti před zájmem vlastním.³⁷ Ke stejnému názoru se v minulosti přiklonil i Ústavní soud, když ve shora zmiňovaném usnesení ze dne 8. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 3168/11, uvedl, že „*ve výjimečných případech pak půjde o [společníkovu]³⁸ povinnost zájmy společnosti či jejích společníků (akcionářů) aktivně podporovat; z uvedeného pak lze dovodit povinnost zdržet se jakéhokoliv jednání, které by mohlo taková práva ovlivnit.*“ Rovněž Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 1. 3. 2010, sp. zn. 7 Cmo 269/2009 uvedl, že společník je povinen „*nečinit vůči společnosti úkony, které by měly negativní vliv na její podnikání, tedy na realizaci jejího předmětu podnikání, resp. činnosti. To znamená, že společník nesmí činit vůči společnosti takové úkony, které jsou způsobilé ji poškodit, a to jak ve vztahu ke třetím osobám, tak i ve vztahu ke společníkům.*“

³⁵ K předmětné problematice srov. Černá, S. Vedlejší dohody (*sideletters*) společníků kapitálových společností. Obchodněprávní revue. 2011, č. 1, s. 4.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Čech, P. K povinnosti loajality společníka vůči společnosti a ostatním společníkům in Pauknerová, M., Tomášek, M.: Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva, Karolinum, Praha, 2009, str. 54 – 70. Ke stejnému závěru se zdá se přiklání i L. Josková v Josková, L. Povinnost loajality v akciové společnosti. Obchodněprávní revue. 2011, č. 9, s. 259 - 267.

³⁸ Poznámka autora.

Výše již bylo uvedeno, že doktrína se přiklání k závěru, že povinnost loajality lze odvozovat, resp. její původ také shledat u společnosti občanského práva. Tento závěr byl rovněž aprobován Ústavním soudem. V této souvislosti bych chtěl poukázat na ustanovení § 2727 odst. 1 OZ, které stanovuje, že společník nesmí bez souhlasu ostatních společníků činit na vlastní nebo cizí účet nic, co má vzhledem ke společnému účelu konkurenční povahu. Stane-li se tak, mohou se ostatní společníci domáhat, aby se tento společník takového jednání zdržel.

Právě uvedené dle mého názoru do jisté míry zpochybňuje jednoznačnou přesvědčivost závěrů Nejvyššího soudu uvedených v Ústředním rozhodnutí, a to z následujících důvodů.

Předně společnost s ručením omezeným, byť je obecně pojímána jako kapitálová společnost, přibližuje se často svým řízením osobním společností³⁹. Ve společnosti s ručením omezeným lze tudíž často vnímat určitou míru zájmu ostatních společníků a samotné společnosti na dohled nad aktivitami společníka/ů, které mohou mít konkurenční povahu. V takových případech je podle mého mínění třeba reflektovat závazek společníka nečinit na vlastní nebo cizí účet nic, co má vzhledem ke společnému účelu konkurenční povahu, ke kterému v počáteční fázi rozvoje (založení) společnosti, resp. podnikání společník přistoupil a zavázal se ho dodržovat. Onu povinnost loajality ke smlouvě, resp. k naplnění jejího cíle lze vysledovat právě i u společnosti s ručením omezeným, zejména v případě, kdy se její řízení přibližuje osobním společností. Právě uvedenou skutečnost je dle mého názoru třeba zohlednit ještě předtím, než bude vysloven paušální závěr, že společník společnosti s ručením omezeným není *ex lege* zákazem konkurence postižen, jak tomu bylo v Ústředním rozhodnutí.

Dále se s ohledem na výše uvedenou judikaturu a doktrinální názory přiklání k názoru, že situace v Ústředním rozhodnutí, ve které se nacházela společnost, mohla být považována za onu krajní situaci, kdy společník měl upřednostnit zájem společnosti nad zájmem vlastním. Vypovídají o tom skutkové okolnosti případu. Společník zrušil členskou dohodu se třetí osobou, aby uzavřel s jinou třetí osobou členskou dohodu novou, na základě které mohl mimo jiné poskytovat totéž sublicenční oprávnění pro poskytování auditorské a související činnosti. Společník pouze změnil svého kontrahenta, aniž by se to zásadním způsobem dotklo jeho postavení v mezinárodním podnikatelském seskupení. Jeho odmítavé rozhodnutí poskytnout

³⁹ V německé rozhodovací praxi v případě Linotype (rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 1. února 1988, sp. zn. II ZR 75/87) bylo dovozeno, že rovněž akciová společnost může být organizována obdobně jako společnost s ručením omezeným a tím se tak přiblížit osobní společnosti. Jedná se o již výše zmíněné zohlednění relevantního kritéria vnitřní struktury společnosti ve vztahu k tomu, v jaké míře nese společník obchodní společnosti povinnost loajality s ohledem na příslušnou formu obchodní společnosti.

nové sublicenční oprávnění společnosti se poté jeví jako zásadní zásah do podnikání společnosti, a tím i do možnosti naplnění jejího účelu, ke kterému se společník zavázal aktivně přispívat svou činností, oproti formální (dalo by se říci i marginální) změně, zásahu do právních poměrů samotného společníka. Dle mého názoru se tak společník dopustil poškození „své“ společnosti v případě, kdy by ho opačné rozhodnutí nepostihlo nijak závažnou újmu. Jeho jednání tak lze v konečném důsledku považovat za jednání, které mělo podstatný negativní vliv na podnikání společnosti, který je ve světle výše uvedeného však zakázán. Skutkově lze vnímat i podobnost s výše uvedenou judikaturou k porušení povinnosti loajality společníka, kdy taktéž bylo společníkem jeho jednáním spočívajícím v znemožnění výkonu práv ze smlouvy (výkonu práva užívat nebytové prostory) ohroženo, ne-li dokonce znemožněno, dosažení účelu společnosti, za kterým se jednotliví společníci společně sdružili.

Dovolím si tedy mít jisté výhrady k uvedeným právním závěrům Nejvyššího soudu uvedeným v Ústředním rozhodnutí, a to konkrétně, že v posuzovaném případě mohl společník společnosti s ručením omezeným bez dalšího upřednostnit své podnikatelské zájmy nad zájmy společnosti.

Na základě výše uvedeného je možné dojít k závěru, že z principu loajality může v jistých situacích, kdy společníkovi příslušné právní jednání nezpůsobí podstatný zásah do vlastních zájmů, vyplývat jeho povinnost aktivním způsobem pomoci „své“ společnosti v případě, kdy se jedná o velmi zásadní záležitost (např. uzavření určité smlouvy) související s naplněním jejího účelu, a to i v případě, kdyby měl společník společnosti poskytnout jistou konkurenční výhodu (udělení sublicenčního oprávnění). Ze skutečnosti, že v jistých případech může být společník povinen konkurenčně upřednostnit zájem společnosti nad zájmem vlastním, lze *a contrario* dovodit jisté omezení činit konkurenční aktivity na úkor společnosti ve svůj prospěch, a to i v případě, kdy žádné takové omezení nevyplývá ze zakladatelského právního jednání. Jinak řečeno v jistých situacích, kdy nehrozí společníkovi podstatná újma na jeho majetku nebo právech, ale naopak společníkovým konkurenčním jednáním může dojít k podstatné újmě společnosti, může mu být ze zákona povinností loajality uložen zákaz činit konkurenční jednání způsobující újmu společnosti.

4. Krátký exkurz do německého právního prostředí

Německým právním prostředím byla a je v oblasti povinnosti loajality česká právní úprava, judikatura a stejně tak doktrína inspirována. Jeví se tudíž jako příhodné se v krátkosti pozastavit nad příslušnými pravidly našich sousedů.

Německé právo povinnost loajality dovozuje ze dvou zákonných ustanovení, a to konkrétně z § 242 BGB⁴⁰, které zakotvuje povinnost dlužníka plnit takovým způsobem, jak si žádá dobrá víra s ohledem na zvyklosti obchodního styku⁴¹ a § 705 BGB, které uvádí, že společníci jsou vzájemně zavázáni prostřednictvím společenské smlouvy k podpoře dosažení společného cíle pomocí způsobu určeného ve smlouvě^{42, 43}.

Německé právo obsahuje dílčí pravidla pro zákaz konkurence v německém obchodním zákoníku⁴⁴, ale i v jiných speciálních právních předpisech⁴⁵. V konkrétních právních vztazích však často nedochází k přímé aplikaci příslušných ustanovení HGB, ani k aplikaci speciálních právních předpisů, ale k aplikaci obecných právních zásad – principu loajality (věrnosti - *Treupflicht*), jejichž porušení má za následek závěr o tom, že došlo k právně postižitelnému jednání, majícímu svůj původ v porušení zákazu konkurence společníka.⁴⁶ Zákaz konkurence je poté aplikován diferencovaně podle intenzity povinnosti loajality v konkrétním případě.⁴⁷

Německé akciové společnosti se typicky vyznačují málo diverzifikovanou akcionářskou strukturou. Společnost tak často ovládá jeden či více většinových akcionářů, na které klade právní úprava a judikatura zvláštní povinnosti s ohledem na ochranu menšinových akcionářů. Z tohoto důvodu poté v německé doktríně převažuje názor, že z povinnosti loajality většinového akcionáře vyplývá v určitých případech také zákonný zákaz konkurence.⁴⁸

Je však třeba uvést, že v Německu se klade velký důraz na posouzení konkrétního případu. Spolkový soudní dvůr v minulosti dovodil, že většinový akcionář ovládané společnosti nepodléhá nepsanému zákazu konkurovat této společnosti, jestli konkurenční prostředí mezi oběma existovalo již před získáním většinového podílu příslušným akcionářem.⁴⁹ Pakliže by Spolkovým soudním dvorem bylo dovozeno, že většinového akcionáře zákaz konkurence

⁴⁰ Bürgerliches Gesetzbuch – německý občanský zákoník (v textu dále jen „BGB“).

⁴¹ Ustanovení § 242 BGB zní: „Der Schuldner ist verpflichtet, die Leistung so zu bewirken, wie Treu und Glauben mit Rücksicht auf die Verkehrssitte es erfordern.“

⁴² Ustanovení § 705 BGB zní: „Durch den Gesellschaftsvertrag verpflichten sich die Gesellschafter gegenseitig, die Erreichung eines gemeinsamen Zweckes in der durch den Vertrag bestimmten Weise zu fördern, insbesondere die vereinbarten Beiträge zu leisten.“

⁴³ Dembski, J. Gesellschaftsrechtliche Treubindungen von Nichtmitgliedern, insbesondere nachmitgliedschaftliche Treupflichten. Berlín: Duncker & Humblot, 2009, s. 60–61.

⁴⁴ Handelsgesetzbuch (v textu dále jen „HGB“).

⁴⁵ Příkladem: Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (zákon o společnostech s ručením omezeným).

⁴⁶ Salfeld, R. Wettbewerbsverbote im Gesellschaftsrecht. Frankfurt am Main, Bern: Peter Lang, 1987, s. 172.

⁴⁷ Čech, P. K povinnosti loajality společníka vůči společnosti a ostatním společníkům in Pauknerová, M., Tomášek, M.: Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva, Karolinum, Praha, 2009, str. 54 – 70.

⁴⁸ Schmidt, K., Lutter, M. Aktiengesetz. 1. díl. 2. vyd. Kolín: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2010, s. 725.

⁴⁹ Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. II ZR 133/07.

v posuzovaném případě stihá, byl by postaven do situace, kdy by s nabytím většinového podílu v příslušné akciové společnosti musel ukončit, resp. nevykonávat své původní podnikatelské aktivity, což bylo v posuzované situaci shledáno za nepřipustné. Povinnost loajality (věrnosti) tak v tomto případě nenabyla takové intenzity, aby přímého konkurenta společnosti významným způsobem omezila co do jeho dalších podnikatelských aktivit.

Jako další příklad konkrétního posouzení lze uvést případ, ve kterém Spolkový soudní dvůr řešil otázku odvolání daru (v podobě obchodního podílu) pro nevděk z důvodu údajného porušení zákonného zákazu konkurence, kterého se měl dopustit komanditista komanditní společnosti tím, že po darování založil vlastní komanditní společnost, jejíž předmět podnikání byl totožný s předmětem podnikání společností, ve kterých mu byl darován obchodní podíl.⁵⁰ Spolkový soudní dvůr nejdříve konstatoval, že z HGB obecně nevyplývá zákaz konkurence pro komanditistu. Judikatura však z tohoto pravidla činí výjimku v případě, že se komanditista účastní vysokou většinou jak na kapitálu komanditní společnosti, tak i na kapitálu společnosti s ručením omezeným, která je komplementářem této společnosti, a na základě tohoto většinového podílu tuto společnost ovládá. Spolkový soudní dvůr zdůraznil, že v takovémto případě může být povinnost loajality (věrnosti), ze které vyplývá zákaz konkurence, vztažena také na komanditistu, a stejně tak na společníka s ručením omezeným. Určuje-li příslušný společník rozhodujícím způsobem osudy společnosti, týká se ho zvýšená povinnost loajality a jí odpovídající zákaz konkurence.

Výše uvedené dle mého názoru do jisté míry reflektuje ustanovení § 71 odst. 1 ZOK týkající se podnikatelských seskupení, které rovněž, byť to není výslovně zmíněno, zakotvuje povinnost loajality. Vlivná osoba (významný společník) nahradí ovlivněné osobě (společnosti) újmu, kterou jí způsobila právní jednáním, ledaže prokáže, že mimo jiné jednala v obhajitelném zájmu ovlivněné osoby (společnosti) – jednala s potřebnou mírou loajality.

Dovolím si domnívat se, že z německé judikatury a doktríny vyplývá, že nelze činit paušální závěr o tom, že společníka společnosti s ručením omezeným, ba dokonce ani akcionáře akciové společnosti, *ex lege* tíží nebo netíží zákaz konkurence. Stejně tak skutečnost, že zákaz konkurence není výslovně upraven ve společenské smlouvě neznamená, že společník v konkrétním případě nemůže být shledán odpovědným za náhradu újmy společnosti, kterou jí způsobil svým konkurenčním jednáním.

⁵⁰ Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 4. 12. 2001, sp. zn. X ZR 167/99.

5. Závěr

Z české zákonné úpravy na první pohled vyplývá, že společník společnosti s ručením omezeným nenese na svých bedrech povinnost loajality. I přes skutečnost, že společenská smlouva společnosti s ručením omezeným nezakotvuje pravidlo, aby se její společník zdržel konkurenčních aktivit, mohou v obchodním styku nastat situace, kdy z povinnosti loajality bude pro společníka vyplývat povinnost zdržet se konkurenčního jednání vůči „své“ společnosti. V konkrétním případě se může jednat zejména o situaci, kdy absence aktivního jednání společníka vůči společnosti, jíž odpovídá aktivní jednání společníka ve svůj prospěch, může mít zásadní negativní dopad na dosažení účelu společnosti, k jehož naplnění se společník se třetími osobami v dobré víře sdružil. Zároveň však společnickovo jednání nebude mít podstatný negativní dopad do jeho osobní sféry, který na něm nelze spravedlivě požadovat.

V takové situaci může být společník společnosti s ručením omezeným rovněž povinen, aby se aktivním způsobem přičinil o odvrácení hrozící újmy společnosti, a to i v podobě uzavření smlouvy (obchodu) se „svojí“ společností či jí poskytnul jistou konkurenční výhodu.

Učinění paušálního závěru, že společníka společnosti s ručením omezeným *ex lege* v každém jednotlivém případě nestíhá zákonný zákaz konkurence není zcela v souladu s dosavadním právním poznání české judikatury a doktríny. Zákaz konkurence vyplývající z povinnosti loajality tak má být dovozen s přihlédnutím ke všem okolnostem konkrétního případu, podobně jako je tomu v německém právním prostředí obchodních společností. Byť tato skutečnost vyvolává určitou právní nejistotu co do společnického postavení, měla by být příslušnými osobami reflektována.

Forma obchodní společnosti by měla být pouze prvotním kritériem, které nám přiblíží intenzitu povinnosti loajality a z ní vyplývající její potencionální projev – zákaz konkurence. Hlavním určovatelem, zda v konkrétním případě je společník té které společnosti tížen zákazem konkurence, by měla být právní a faktická vnitřní struktura společnosti. Za určitých okolností tak zákazem konkurence může být obtížen i akcionář akciové společnosti, zejména pokud se nachází v postavení většinového akcionáře.

Právní závěry mnou výše uvedené jsou aplikovatelné i na úpravu obchodních společností účinnou po rekodifikaci soukromého práva, neboť „nová“ právní úprava odpovídá té „staré“, a proto není na místě činit zásadní odchylky co do doktrinálních závěrů.

Závěry vyslovené Nejvyšším soudem v Ústředním rozhodnutí hodnotím *pro futuro* za přijatelné pouze s pečlivým posouzením všech relevantních okolností každého jednotlivého případu. Neshledávám důvodným, aby výše uvedené právní věty byly paušálně citovány v případech, kdy se bude společník příslušné společnosti bez ohledu na její formu chtít zprostit zákazu konkurence, který pro něj v konkrétním případě z povinnosti loajality může vyplývat. Co se týče samotného případu Ústředního rozhodnutí, mám výhrady k tomu, zda byl Nejvyšším soudem správně vysloven velmi zásadní názor, který bude nepochybně mít v budoucnosti návaznost v aplikační praxi, a to z důvodu posouzení konkrétních skutkových okolností případu, na základě kterých Nejvyšší soud došel k příslušným právním závěrům. Z mého pohledu absence dostačujícího odůvodnění tuto skutečnost pouze podtrhuje.

6. Prameny

Odborná literatura:

Monografie

Černá, S. Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl. Praha: ASPI, 2006.

Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R. Akciové společnosti. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007.

Bílková, J., Černý, M. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014.

Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol. Právo obchodních korporací. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer 2015.

Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017.

Salfeld, R. Wettbewerbsverbote im Gesellschaftsrecht. Frankfurt am Main, Bern: Peter Lang, 1987.

Brox, H. Allgemeines Schuldrecht, 28. vydání, C. H. Beck, München, 2002.

Medicus, D.: *Schuldrecht I*, Allgemeiner Teil, 15. vydání, C. H. Beck, München, 2004.

Schmidt, K., Lutter, M. Aktiengesetz. 1. díl. 2. vyd. Kolín: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2010.

Odborné články

Čech, P. K povinnosti loajality společníka vůči společnosti a ostatním společníkům in Pauknerová, M., Tomášek, M.: Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva, Karolinum, Praha, 2009, str. 54 – 70.

Josková, L. Povinnost loajality v akciové společnosti. Obchodněprávní revue. 2011, č. 9, s. 259 - 267.

Černá, S. Vedlejší dohody (sideletters) společníků kapitálových společností. Obchodněprávní revue. 2011, č. 1.

Dembski, J. Gesellschaftsrechtliche Treubindungen von Nichtmitgliedern, insbesondere nachmitgliedschaftliche Treupflichten. Berlín: Duncker & Humblot, 2009.

Normativní právní akty:

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v tehdy platném a účinném znění.

Zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v tehdy platném a účinném znění.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

Bürgerliches Gesetzbuch (Německo).

Handelsgesetzbuch (Německo).

Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (zákon o společnostech s ručením omezeným – Německo).

Judikatura:

Rozhodnutí českých soudů

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 2. 2005, sp. zn. 7 Cmo 117/2004.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 29 Odo 1007/2005.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 3. 2010, sp. zn. 7 Cmo 269/2009.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3704/2009.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 3168/11.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1436/2014.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 29 Cdo 736/2016.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2017, sp. zn. 32 Cdo 4338/2016.

Rozhodnutí německých soudů

Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 1. února 1988, sp. zn. II ZR 75/87.

Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 4. 12. 2001, sp. zn. X ZR 167/99.

Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. II ZR 133/07.